

Milena Wrońska

Edukacja lingwistyczna w zakresie języka ojczystego w przedszkolu – propozycje ćwiczeń i zabaw językowych

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 4,
74-78

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

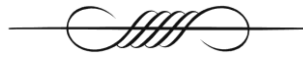

Cztery bardzo ważne „nie”

Pamiętajmy, by:

- nie wypytywać wciąż: „No powiedz, czego się dzisiaj nauczyłeś?”, „Nic nie pamiętasz?! Czy ciebie tam w ogóle czegoś ucza?!”
- nie stawiać zbyt wysokich wymagań,
- nie porównywać umiejętności swej pociechy z postępami u rówieśników,
- nie poprawiać malucha ciągle, nie wytykać mu nieustannie błędów.

Magdalena Grabałowska

mgr Milena Wrońska
Przedszkole Klub Kubusia Puchatka
w Częstochowie

EDUKACJA LINGWISTYCZNA W ZAKRESIE JĘZYKA OJCZYSTEGO W PRZEDSZKOLU – PROPOZYCJE ĆWICZEŃ I ZABAW JĘZYKOWYCH

Od kilku lat pracuję z dziećmi pochodzącymi z różnych środowisk wychowawczych. Obserwując moich podopiecznych w wielu interakcjach i sytuacjach doceniłam wagę świadomej i ukierunkowanej edukacji językowej w zakresie języka polskiego wśród dzieci młodszych. Osobiście pojmuję edukację językową bardzo szeroko, gdyż umiejętność posługiwania się językiem jest nieodłącznie związana z mową i myśleniem. Za pomocą mowy i języka człowiek wyraża swoje myśli, uczucia i postawy. Czyni to na własny użytek w tzw. mowie wewnętrznej lub komunikuje je innym w mowie zewnętrznej. Stąd bardzo istotna jest rola stymulacji językowej dzieci młodszych. Potrzebują one pomocy dorosłych w zrozumieniu i nazywaniu otaczającego je świata, samych siebie (własnych przeżyć, uczuć, emocji), w zrozumieniu drugiego człowieka. Kompetencje językowe występują zatem w parze z kompetencjami komunikacyjnymi. Dziecko może nabyć takich kompetencji wyłącznie w toku kontaktów społecznych. Wykazano, iż człowiek opanowuje około 90% podstawowego słownictwa języka potocznego już od 6 roku życia. Dzięki edukacji przedszkolnej pojawia się u dziecka w tym wieku myślenie słowno-logiczne (pojęciowe).

Aktualnie pracuję z grupą dzieci pięcioletnich. Obok ćwiczeń poszerzających słownik czynny i bierny oraz wdrażających do posługiwania się poprawną polszczyzną, wprowadzam zabawy oparte o interakcje, prowokujące do nazywania własnych przeżyć, wymagające określania cech i przymiotów oraz wypowiedzania własnego zdania. Oto kilka różnorodnych propozycji.

W jakim jesteś nastroju? Jest to ćwiczenie – runda. Dzieci siedzą w kole i po kolei starają się określić swój aktualny nastrój, próbując odnaleźć jego przyczynę. Dla ułatwienia w zabawie można wykorzystać obrazki przedstawiające różne miny symbolizujące radość, smutek, złość, zadowolenie.

Zdrobnienia. Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel przygotowuje zestaw obrazków różnych przedmiotów i kolejno prezentuje ilustracje wybranym dzieciom. Wskazane dziecko nazywa przedmiot na obrazku i podaje zdrobnienie, np. jabłko-jabluszek. Jako pierwszy zadanie wykonuje nauczyciel. Można zastosować także wariant bez obrazków, podając jedynie wyrazy, które należy zdrobnić. W zabawie można wykorzystać obrazki lub wyrazy nawiązujące do aktualnie realizowanego tematu zajęć. Ćwiczenie to może także być ciekawą formą utrwalania imion dzieci na początkowych zajęciach – wówczas uczestnicy podają kolejno swoje imiona, a koledzy i koleżanki proponują ich zdrobnienia.

Rzecz, o której myślę... Dzieci siedzą swobodnie na dywanie. Wskazana przez nauczyciela osoba zajmuje wyznaczone miejsce, rozgląda się wokół i wybiera jedną rzecz (nie zdradzając, co to jest), o której będzie opowiadała pozostałym dzieciom. Uczestnicy słuchając wskazówek, próbują odgadnąć, o jaką rzecz chodzi. Zabawę inicjuje nauczyciel, podając jak najwięcej cech wybranego przedmiotu (kolor, wielkość, kształt, zastosowanie itp.) rozpoczynając od słów *Rzecz, o której myślę...* Miejsce nauczyciela zajmuje to dziecko, które jako pierwsze odgadło zagadkę. Nauczyciel może początkowo pomagać dzieciom, zadając pytania na temat cech omawianego przedmiotu. Można także zachęcić przedszkolaków do tego, by same zadawały pytania. Do zabawy można wykorzystać przedmioty związane z aktualnie realizowaną tematyką zajęć.

Zgadnij, o kim mówię... Dzieci stoją w kole. Nauczyciel rozpoczyna zabawę, opisując wygląd zewnętrzny wybranego dziecka (kolor oczu, włosów, fryzurę, ubranie itp.) oraz (jeśli dzieci dobrze się znają) jakieś preferencje, np. *nie lubi kapuśniaku, bardzo lubi kolor różowy* itp. Pozostali próbują odgadnąć, o kim mówi nauczyciel. Po odgadnięciu zabawę kontynuuje osoba, o której mówił nauczyciel. Prowadzący może pomagać dzieciom dokonywać opisu poprzez zadawanie pytań.

Dawno, dawno temu... Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel wyjaśnia, że zaraz wszyscy wspólnie przeniosą się do bajkowej krainy i dziś odwiedzą np. Czerwonego Kapturka. Głos będzie miała ta osoba, która otrzyma Wielką Księgę Bajek (książka z bajkami). Opowiadanie rozpoczyna nauczyciel, a po chwili przekazuje Księgę wybranej osobie, która kontynuuje opowieść. Nauczyciel kontroluje rytm przekazywania sobie przez dzieci głosu tak, aby każde dziecko wzięło udział w opowiadaniu. Prowadzący może pomagać dzieciom poprzez zadawanie pytań

w trakcie zabawy. Ciekawym wariantem może być także wykorzystanie (zamiast Księgi) ilustracji do bajki, które nauczyciel może kolejno prezentować lub które dzieci same będą wskazywać i przedstawiać we właściwym momencie opowiadania. W ćwiczeniu tym ważne jest, aby grupa znalazła wybraną przez nauczyciela bajkę. Zabawę tę można wykorzystać także jako sposób utrwalenia nowo poznanej bajki.

Wymyśl nową nazwę! Dzieci siedzą w kole. Nauczyciel wymienia nazwy różnych przedmiotów, a chętne osoby tworzą dla nich nowe. Prowadzący podaje kilka przykładów: nożyczki – ucinajki, odkurzacz – śmieciojad, telefon – dzwoniaczek, łyżka – nakładajka, kredki – rysowajki itp.

Odszukaj swój rym. Nauczyciel prezentuje dzieciom kartoniki z obrazkami tworzącymi rymowe pary: kasztany, barany, półka, bułka, but, drut, grzyby, ryby, słońce, zające, krowa, sowa, pralka, lalka, mydło, skrzydło, marchewka, konewka, kałuża, burza. Dzieci z pomocą nauczyciela nazywają ilustracje i odszukują rymy. Następnie losują po jednym kartoniku i nie pokazując go nikomu tańczą w rytm wesolej muzyki. Podczas przerwy w muzyce dzieci szukają osoby, która ma kartonik z pasującym obrazkiem. Nauczyciel sprawdza rymowe pary i następuje wymiana kartoników.

Podaj rym. Dzieci stoją w kole, nauczyciel rzuca miękką pileczkę do wybranej osoby, podając jakiś wyraz. Dziecko podaje rym do wyrazu i odrzuca pileczkę do nauczyciela.

Opowiedz historyjkę. Dzieci siedzą w kole. Nauczyciel rozkłada przed nimi ilustracje różnych osób w różnych sytuacjach, np. płaczący chłopiec, dwie wesole dziewczynki, kobieta z nogą w gipsie, mężczyzna z psem na smyczy itd. Można tu wykorzystać ilustracje z kolorowych czasopism. Dzieci kolejno wybierają obrazki i opowiadają historie przedstawionych na nich osób. Nauczyciel może zadawać pomocnicze pytania w trakcie opowiadania.

Uzupełnij zdanie. Dzieci siedzą twarzą do nauczyciela. Nauczyciel wypowiada zdania, w których brakuje wyrazów – przymiotników. W miejscu, w którym brakuje wyrazu nauczyciel wydaje znaczący pomruk. Zdanie należy wypowiedzieć kilka razy, tak, aby dzieci mogły zorientować się w zadaniu. Zawsze należy podać przykład: *Wiewiórka ma ... ogon. – Wiewiórka ma rudy ogon.* Początkowo nauczyciel może prowadzić dzieci, zadając pytania, np.: Jaki ogon ma wiewiórka? Do każdego zdania dzieci można podać kilka wyrazów np.: rudy, puszysty, długi. Ważne jest, aby odpowiadały one pełnymi zdaniami, a nie tylko podając przymiotnik. Przykładowe zdania: Niedźwiedź to... zwierz. Drzewo ma... liście. Chmury są... . Dziś jest... dzień. Jeź ma... kolce.

Przeciwieństwa. Dzieci stoją w sali w rozsypce. Nauczyciel zwracając się do wybranej osoby, dotyka jakiegoś przedmiotu, który określa za pomocą przymiotnika. Dziecko mówi określenie przeciwne do wypowiedzianego przez nauczyciela, a wszystkie osoby szukają w sali przedmiotu, który spełnia to kryterium, np. nauczyciel wskazuje blat stolika, mówiąc *twardy*, a wskazane dziecko odpowiada *miękki* i wszyscy szukają czegoś miękkiego. Oto przykładowe

określenia: długi – krótki, gruby – chudy (cienki), biały – czarny, jasny – ciemny, ciepły – zimny, suchy – mokry, otwarty – zamknięty, pełny – pusty itp.

Dokończ zdanie. Nauczyciel rozpoczyna zdanie, wskazując dziecko, które ma je w dowolny sposób dokończyć. Przykładowe zdania: Jesienią z drzew..., Dzisiaj słońce..., Z kasztanów i żołądź można zrobić..., W naszej sali..., W moim pokoju..., Na podwórku... itp.

Pokaż, jak to zrobisz. Dzieci siedzą na widowni i kolejno losują karteczki z opisanymi sytuacjami, które mają odegrać (karteczki odczytuje głośno nauczyciel). Przykładowe polecenia: 1. Spośród dzieci wybierz sobie mamę. Podziękuj jej za pyszny obiad. Powiedz, jak bardzo ci smakował. 2. Wybierz panią sklepową. Przyjdź do sklepu i kup chleb i masło. 3. Wybierz koleżankę i kolegę. Przedstaw ich sobie. 4. Wybierz kolegę. Przeprasz go za to, że przez przypadek zniszczyłeś jego autko. 5. Wybierz sobie koleżankę. Zaproponuj jej pomoc w sprzątaniu zabawek itp. Odczytując polecenie, warto podzielić je na dwie części i przed odczytaniem właściwego zadania poczekać, aż dziecko wybierze sobie partnerów do ćwiczenia. Ta zabawa ma na celu nauczenie dzieci kulturalnego i poprawnego zwracania się do innych osób oraz przećwiczenie różnych interakcji. Ważne są tu zatem delikatne wskazówki nauczyciela. Każdą odegraną scenkę publiczność nagradza brawami.

Magiczne pudełko. Do zabawy potrzebne jest średniej wielkości kartonowe pudło bez dna z wyciętymi na dwóch przeciwległych ściankach okrągłymi otworami na ręce. Pudło można wcześniej ozdobić z dziećmi pisakami lub kolorowym papierem. Dzieci siadają w półkolu. Na centralnym miejscu należy ustawić stolik z pudłem zwróconym otwartą ścianką do publiczności. Jedno dziecko na chwilę wychodzi z pomieszczenia. Do pudła nauczyciel wkłada jakiś przedmiot (np. zabawkę, owoc itp.). Gdy magiczne pudło jest już przygotowane grupa zaprasza osobę, która wyszła za drzwi (oczywiście musi ona wejść tak, aby nie móc zobaczyć, co jest w pudle). Jej zadaniem jest zbadanie przedmiotu, który w magiczny sposób pojawił się w pudle poprzez dotyk. Dziecko ma podać cechy tego rekwizytu, opowiedzieć o tym, co wyczuwa dłońmi, a następnie podać nazwę dotykanego przedmiotu.

Jaka to czynność? Zabawa w kręgu. Nauczyciel podaje nazwy różnych przedmiotów, a dzieci po kolei wymieniają czynności, które za ich pomocą wykonujemy, np. łyżka – jedzenie, grzebień – czesanie, książka – czytanie, radio – słuchanie.

Mówimy poprawnie. W tej zabawie można wykorzystać ilustracje różnych przedmiotów i osób lub posłużyć się okazami naturalnymi. Dzieci siedzą w kole. Nauczyciel kolejno prezentuje obrazki (lub okazy) mówiąc np. To jest parasol. Czego zapomniała Ola? – dzieci odpowiadają: parasola. To jest pies. Komu dam kielbasę? – psu. To jest Ania. Kogo lubi Zosia? – Anię. To jest chomik. Z kim bawi się Kasia? – z chomikiem. To są płatki śniegu. O czym jest piosenka? – o płatkach śniegu. Nauczyciel koryguje podawane przez dzieci formy.

Wszystkie dzieci głośno je powtarzają. Najlepiej za każdym razem wykorzystać inny zestaw wyrazów, tak, aby osłuchały się one z poprawnymi formami deklinacyjnymi. Warto także wracać do tych wyrazów, z którymi przedszkolaki miały największe trudności.

Jakim jesteś zwierzątkiem? Dzieci siedzą w kole, a przed nimi rozłożone są ilustracje różnych zwierząt. Warto rozpocząć zabawę od pooglądania obrazków, nazwania zwierząt i omówienia ich cech. Następnie dzieci po kolei próbują określić siebie jako zwierzątko, np.: jestem silny jak lew. Rozpoczyna nauczyciel.

Milena Wrońska

Bibliografia:

Pedagogika, red. B. Milerski, B. Śliwerski, Warszawa 2000.

Szkoła pięciolatka. Przewodnik metodyczny, red. W. Żaba-Żabińska, Kielce 2007.

mgr Dagmara Hawryło
Przedszkole Miejskie nr 6 w Lublińcu

ROLA ZABAW W KSZTAŁCENIU JĘZYKA MÓWIONEGO DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Ułatwienie dziecku przejścia przez trudne etapy rozwoju oraz kształtowania języka jest, jak zauważa E. Skoczylas-Krotla¹, jednym z najważniejszych celów pracy wychowawczo-dydaktycznej przedszkola. Nie chodzi tu o opanowanie doskonałości języka literackiego, lecz o to, by nauczyć dziecko naturalnego, poprawnego mówienia, dzięki czemu będzie ono komunikowało się w codziennych sytuacjach zarówno z rówieśnikami jak i z dorosłymi.

¹ E. Skoczylas-Krotla, „Wychowanie w Przedszkolu” jako pomoc dla nauczycieli w zakresie rozwijania umiejętności językowych dzieci, [w:] *Mysł pedagogiczna i edukacja ustawiczna nauczycieli*, red. A. Jaworska, S. Zalewska, Warszawa 2006, s. 135.